TÜRKİYE SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Turkish Journal of Social Research

22

YIL / YEAR: 22 SAYI / ISSUE (1) NİSAN / APRIL 2018

ISSN 1301-370X

Dört ayda bir yayımlanır. Uluslararası Hakemli bir dergidir.
Tüm hakları saklıdır. Derginin adı belirtilmeden hiçbir alıntı yapılamaz.

Published every four months. This is a refereed Journal. All right reserved.
No part of this publication may be reproduced or utilized in any form without reference to the journal.

TÜRKİYE SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Turkish Journal of Social Research

YIL / YEAR: 22 SAYI / ISSUE (1) NİSAN / APRIL 2018

Sahibi / Owner
Akademisyenler Birliği Adına
Prof. Dr. Şükrü KOÇ

Yazı İşleri Müdürü
Uzm. Mustafa AÇIKGÖZ

Editörler Kurulu / Editorial Board
Prof. Dr. Fatma AÇIK
Doç. Dr. Fatma ARPACI
Dr. Çelebi ULUYOL

İngilizce Editörü
Yrd. Doç. Dr. Nazlı GÜNDÜZ
Dr. Yiğit SÜMBÜL

Redaksiyon / Reduction
Arş. Gör. Hatice VARGELEN

Banka Hesap No / Bank Account Number
Halk Bankası / Halk Bank
Tandoğan Şb. Kodu: 395 Hesap No: 0086640
IBAN: TR25 0004 6003 9588 8000 0866 40

Baskı
Hermes Tanıtım Ofset Ltd. Şti.
Büyük Sanayi 1. Cad. No: 105 İskitler/ANKARA
Tel: 0.312 384 34 32
Sertifika No: 14847

Akademisyenler Birliği Derneği Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi (TSA Dergisi), Türk dili, edebiyatı, dil bilimi, Türk tarihi ve saatı ve eğitm bilimleri alanlarında özgün çalışmaları, içeren, yılda üç sayı çıkan uluslararası hakemli bir dergidir.
Dergide yayımlanan yazıların telif hakkı TSA Dergisi'ne; düşünsel, bilimsel ve hukukî sorumluluğu yazarlarına aittir. İki ve daha fazla yazarlı yazılarda yazının telif sorumluluğu birinci yazara aittir. Dergide yayımlanan yazı ve fotoğraflar kaynak gösterilerek alıntılanabilir.

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN DAYANIŞMA DEĞERİNE İLİŞKİN ÖĞRENCİ ALGILARININ İNCELENMESİ*

Bahadır KILCAN**

Bülent AKBABA***

ÖZ

Bu araştırmada, Sosyal Bilgiler 6 ve 7. sınıf öğretim programında yer alan dayanışma değerinin sekizinci sınıf öğrencileri tarafından nasıl algılandığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda; öğrencilerin ilgili değere ilişkin geliştirdikleri metaforlar, çizdikleri resim/karikatürler ve o değere ilişkin öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler incelenmiştir. Nitel araştırma deseninde gerçekleştirilmiş olan araştırmada, üçgenleme şeklinde veri toplamaya uygun olarak nitelendirilen nitel araştırma teknikleri (mecazlar yoluyla veri toplama, yarı yapılandırılmış görüşme ve doküman analizi) birlikte kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma gurubu; sosyo-ekonomik düzey (SED) verileri göz önünde bulundurularak, 2011-2012 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Ankara ili merkez ilçelerden üst, orta ve alt SED'e sahip yerleşim yerlerinde maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemiyle seçilmiş olan dokuz ilköğretim okulunda çalışmaya katılım gösteren 602 (317 kız-285 erkek) sekizinci sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Katılımcılardan elde edilen verilerin çözümlenmesinde ve yorumlanmasında içerik analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların büyük bir çoğunluğunun dayanışmayı; "birliktelikten doğan kuvvet" ve "aradaki bağı kuvvetlendirip fayda sağlayan bir mutluluk kaynağı" olarak algıladıkları görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, değer, dayanışma, resim/karikatür, metafor

---

* Bu çalışma birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında yürüttüğü ve Gazi Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Proje birimi tarafından desteklenen (04/2012-32) "Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerlere İlişkin Öğrenci Algılarının İncelenmesi" adlı doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Ankara/TÜRKİYE, e-posta: bahadir@gazi.edu.tr

*** Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Ankara/TÜRKİYE. e-posta: akbaba@gazi.edu.tr

Makalenin Geliş Tarihi: 08.01.2018 Kabul Tarihi: 15.01.2018

AN INVESTIGATION OF STUDENT PERCEPTIONS OF THE SOLIDARITY VALUE IN THE SOCIAL STUDIES CURRICULUM

ABSTRACT

This study aims to investigate how 8th-grade students perceive the solidarity value in the 6th- and 7th-grade social studies curricula. To this end, the study analyzed students' metaphors for the solidarity value, paintings and caricatures drawn by students, and semi-structured interviews held with students. The study used qualitative research design and data triangulation methods (data collection through metaphors, semi-structured interviews, and document analysis). The study group consisted of 602 eight graders (317 girls and 285 boys) from nine different elementary schools selected through a maximum variation sampling method and located in the areas of upper, middle and lower socioeconomic status (SES) in the central districts of Ankara in the spring term of the 2011-2012 academic year. Content analysis was used in the analysis and interpretation of the data. The data analysis showed that, regardless of SES, a majority of the participants perceive solidarity as "the strength born of unity" and "a source of happiness that strengthens the bond and provides benefits".

Key Words: Social studies, value, solidarity, painting/caricature, metaphor

GİRİŞ

Günümüzde bilgi iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler, kültürlerarasındaki etkileşim sınırlarının kalkmasına ve kültürlerarasında daha hızlı ve fazla etkileşim kurulmasına sebep olmaktadır. İnsanlığın kültürel etkileşimi, toplumlar için fayda sağladığı gibi yine toplumlar için istenmeyen sonuçların doğmasına da zemin hazırlamaktadır. Kültürel etkileşimden kaynaklı olumsuzluklardan etkilenmemenin veya kurtulmanın bir yolu toplumu ayakta tutan ve insanların bir arada kalmasında ortak payda sağlayan değerlerin toplum nezdindeki önemini akıllara getirmektedir.

Değerler hedef ve nesnelerin yolunu işaret eden normlar ve ölçütler olarak görülebildiği (Fichter (2012) gibi genel olarak davranışlara rehberlik eden ilkeler ve temel inançlar, eylemlerin iyi ya da istenilen olarak yargılandığı standartlar olarak da görülebilmektedir (Halstead ve Taylor, 2000). Ayrıca ortaya çıkan bir durumu bir başka duruma tercih etme eğilimi, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlar olarak tanımlanan değerler, bireyin neyi önemli hissettiklerini tanımlayarak istenilen, arzu edilen, ilgi ve ihtiyaç duyulan şeyler hakkında bilgi veren kavramlar olarak da tanımlanabilir (Erdem, 2003, s. 56). Bunun yanı sıra Hökelekli ve Gündüz

(2007) değerleri, insanların davranışlarını kontrol etmede, belirlemede, insanları ve olayları değerlendirmede kullandıkları ölçütler, ideal ve arzu edilen davranış veya yaşam biçimlerini ifade eden veya insanların doğru kararlara ulaşmasında onlara yardımcı olan genel ilkeler olarak ifade etmişlerdir. Aslında bahsi geçen ilkeler hem bireylerin toplumsallaşmasına destek olurken hem de arzu edilen toplumun, devamlılığına katkı sağlamış olmaktadır.

Toplum için yukarıda önemine değinilen ilkelerin kazanılmasında önemli ve ilk kurum aynı zamanda toplumun temelini oluşturan ailedir. Aile kurumu içerisinde kazanılmaya başlayan bu ilkeler zamanla aile çevresindeki olan yaşantı içerisinde gelişme gösterir. Bu gelişme daha sonraki yıllarda bireyin tanışacağı okul yaşantısı içerisinde artarak devem eder (Aktepe, 2010). Şunu belirtmek gerekir ki; bireyin okul hayatı boyunca kazanmış olduğu ilkelerin, onun hayatı boyunca devam edebilmesi ve toplum için ideal birey modelini sürdürebilmesi için en önemli sorumluluğu üstlenen kurum okuldur. Okul kurumu, fertlerin bedenen ve ruhen sağlıklı bir şekilde içinde yaşanılan topluma uygun, toplumun devamlılığı için gerekli olan gelişmelere açık ve içinde bulundurduğu devleti oluşturan toplumun geleceğini sürdürebilmesi için bireyler yetiştirmeyi amaç edinmiş yerler olarak tanımlanmaktadır (Binbaşıoğlu, 1991). Okul kurumunun amaçlarına uygun bir şekilde hareket edebilmesi için bu kurumda öğretimi yapılan derslerin ve öğretim yöntem/tekniklerinin içinde bulunulan topluma uygun olması gereklidir (Gutek, 2011).

Günümüz okul kurumlarında öğretimi yapılan derslerin hepsi yapılandırmayıcı anlayış çerçevesinde hazırlanan öğretim programlarının bir ürünüdür. Yapılandırmayıcı anlayışla hazırlanan öğretim programları her öğrencinin kendine özgü olduğu anlayışını benimsemişlerdir. Bu anlayışın içerisinde yerini alan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı da her öğrencinin kendine özgü olduğu anlayışını savunarak öğrencilerin sınıfta, okulda hatta okul dışında bile etkin bireyler olarak yetişmelerini sağlama amacı taşımaktadır.

Sosyal bilgiler öğretim programı içerisinde kavram, beceri, öğrenme alanı, kazanım, değer gibi ögeler bulunmaktadır. Bu öğeler içinde yer alan değerler; bireylerin hayatları boyunca toplum içinde ihtiyaç duyacakları davranışların karşılanmasında, bireylerin toplum içerisindeki yerlerinin belirlenmesinde ve toplumun devamlılığında önemli pay sahibidir.

Değerlerin yukarıda bahsedildiği şekilde yarar sağlaması, sosyal bilgiler öğretim programında değinilen değer eğitim yaklaşımları ve bu yaklaşımları gerektiğinde tamamlayabilecek olan öğretim yöntem ve stratejileri ve bunlara uygun olarak kullanılabilecek araç/gereçlerin kullanımına bağlı olduğu

gibi değer kazandırılmak istenilen öğrencilerin, değerler öğretimi için hazır bulunuşluk düzeylerini, ilgi, ihtiyaç ve beklentilerini göz önünde bulundurmaya da bağlıdır (Aktepe, 2010). Çünkü öğrencilerin sahip oldukları değerlere ya da onlara kazandırılacak değerler hakkındaki düşüncelerine dikkat etmeden bireylerin sorunlarını belirleyebilmek, anlamak ve çözmek, bireyin kendi başına sorun karşısında çözümler üretebilir hale gelmesini sağlamak oldukça zordur (Başaran, 2004 akt. Kunduroğlu, 2010). Bu zorluğu aşmak değerlerin öğrencilerce kazanılmasına ve bu faaliyetin kolay, sistemli ve başarılı bir şekilde devam edebilmesine bağlıdır. Nitekim, bu bağlılığın sağlanabilmesi de Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerler hakkında öğrencilerin algılarını ortaya çıkarmayla mümkündür.

Sosyal Bilgiler 6 ve 7. Sınıf Öğretim Programında yer alan dayanışma değerinin sekizinci sınıf öğrencileri tarafından nasıl algılandığının metaforlar, metafor kategori ve yarı yapılandırılmış görüşme bulgularıyla ortaya koymak ve bunların sosyo-ekonomik düzeye (SED) göre değişiklik gösterip göstermediğini belirlemek bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Sosyal Bilgiler 6 ve 7. Sınıf Öğretim Programında yer alan dayanışma değerinin sekizinci sınıf öğrencileri tarafından nasıl algılandığını ortaya koymak amacıyla yapılan araştırmada nitel araştırma teknikleri (metaforla veri toplama, yarı yapılandırılmış görüşme ile veri toplama ve doküman analizi yöntemi ile veri toplama) kullanılmıştır. Çalışmanın bu yönüyle metot üçgenlemesi şeklinde veri toplamaya uygun olduğu söylenebilir. Guion'a (2002) göre metot üçgenlemesi, çalışmada farklı metotların birlikte kullanımını içermektedir. Bu metotların kullanımına gözlem, görüşme, doküman analizinin değişim belirleme amaçlı aynı anda kullanılması örnek olarak verilebilir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma gurubu Türkiye İstatistik Kurumu'nun (2012) sosyo-ekonomik düzey verileri göz önünde bulundurularak, 2011-2012 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Ankara ili merkez ilçelerden üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeye sahip yerleşim yerlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemiyle seçilmiş olan dokuz ilköğretim okulundaki; mecazlar aracılığıyla veri toplamak için çalışmaya katılım gösteren (üst SED'den 200, orta SED'den 194, alt SED'den 208) toplamda ise 602 (317 kız - 285 erkek) sekizinci sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmada maksimum çeşitliliğe dayalı örneklemeye, Yıldırım ve Şimşek'in (2006) de belirttiği gibi genelleme yapmak ve çeşitliliği sağlamak için değil, tam tersine çeşitlilik gösteren

durumlar arasında herhangi ortak ya da paylaşılan olguların olup olmadığını bulmaya çalışmak ve bu çeşitliliğe göre problemin farklı boyutlarını ortaya koymak için başvurulmuştur. Başvurulan örnekleme yönteminin Patton'a (1987) göre iki türlü yararından bahsedilebilir. Bunlardan birincisi örnekleme ilişkin her durumun kendine özgü boyutlarıyla derinlemesine tanımlanabilmesi iken diğeri ise farklı özellik gösteren durumlar arasında ortaya çıkabilecek ortak kategorileri belirleyebilmektir.

Veri Toplama Araçları

Mecazlar Yoluyla Veri Toplama Formu: Katılımcıların Sosyal Bilgiler 6 ve 7. Sınıf Öğretim Programında yer alan dayanışma değerine yükledikleri anlamlara ilişkin mecazları ortaya koymak için farklı araştırmacılar (Saban, 2004; 2008a; 2008b; 2009; Öztürk, 2007; Güven ve Güven, 2009; Aydın, 2010) tarafından kullanılan mecazlar yoluyla veri toplama formundan yararlanılmıştır.

Doküman İncelemesi: Araştırmada bir başka veri toplama aracı olarak metafor oluşturulan dayanışma değeriyle ilgili olarak öğrencilerin çizdikleri resim/karikatürlerden oluşan görsel dokümanlardan yaralanılmıştır. Araştırmada görsel dokümanın bir veri toplama aracı olarak kullanılmasının sebebi olarak; çeşitli çalışmalarda araştırmacıların (Ersoy, 2010; Ersoy ve Türkkan, 2010) görsel malzemelerin bireylerin duygu ve düşüncelerini yansıttığını, yorumlama ve çözüm üretme becerilerini vurguladığını, karikatürlerin özellikle sosyal içerikli değer, norm ve kurallara ilişkin kazanımlarda bir durum belirleme aracı olarak kullanılabileceğini belirtmeleriyle açıklanabilir. Yapılacak çalışmalar için katılımcılar hakkında bu şekilde ipuçları sunan görsel malzemeler hem tek başlarına nitel bir araştırmanın veri kaynağını oluşturabileceği gibi gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi veri toplama yöntemleri ile de ek veri kaynağı olarak kullanılabilirler (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu: **Çalışmada kullanılan** diğer veri toplama aracı ise veri toplama formunda yer alan dayanışma değerine ilişkin öğrencilerle yapılmış olan yarı yapılandırılmış görüş formudur.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması süreci "uygulama aşaması 1" ve "uygulama aşaması 2" şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Uygulama Aşaması 1 (Mart – Mayıs, 2012): Araştırmanın birinci uygulama aşamasında her bir öğrenciye, dayanışma değeriyle ilgili metafor formu

dağıtılmıştır. Çalışmaya başlamadan önce araştırmacılar kendilerini ve araştırmayı yapma amaçları hakkında kısa bilgiler sunmuşlardır. Çalışmanın nasıl yapılacağı konusuna geçmeden önce, öğrencilere verilen formda yer alan yönerge okunarak araştırma konusunda bilgilenmeleri amaçlanmıştır. Elde edilen veriler araştırmacılar tarafından SED'e göre ayrılarak, öğrenciler tarafından dayanışmaya ilişkin oluşturdukları metaforlar, gerekçeleri ve o gerekçeye ve değere uygun olarak çizdikleri resim/karikatürler bir alan uzmanı eşliğinde gözden geçirilmiş ve benzer resim/karikatür çizenler, farklı resim/karikatür çizenler ve hiç resim/karikatür çizmeyenler belirlenmiştir. Bu belirlemelerde; resim ve karikatürlerin öğrenciler tarafından özenle çizilip çizilmediği, anlaşılabilirliği, oluşturulan metaforun gerekçesini yansıtıp yansıtmadığı vb. etkenler uzmanlar tarafından görüş birliği göz önünde bulundurularak yapılmıştır.

Uygulama Aşaması 2 (Mayıs – Haziran, 2012): Araştırmanın ikinci uygulama aşaması olan yarı yapılandırılmış görüşmeye başlamadan önce araştırmalar; her SED'den dayanışma değerine ilişkin benzer, farklı ve hiç resim çizmeyenlerden en az bir görüşme yapmak için maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemine uygun olarak katılımcı belirlemişlerdir. Bu belirleme sonrasında araştırmacılar, öğrencilerle okuldaki müsait bir ortamda bir araya gelmiş ve ortak bir açıklama yapmıştır. Bu açıklamada; öğrencilere, yapılacak olan görüşmenin çalışmanın bir devamı niteliğinde olduğu, katılıp katılmama konusunda özgür oldukları, istedikleri zaman görüşmeyi bırakabilecekleri ve katılmak istemeleri halinde yapılan görüşmenin ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınacağı hususlarında bilgilendirmeler yapılmıştır. Daha sonra öğrencilerin dayanışma değeri hakkında oluşturdukları metaforlar daha derinlemesine incelenmek amacıyla öğrenciler tek tek görüşme mekânına alınmıştır. Burada öğrencilere ilgili değerle ilgili neler düşündükleri sorulmuştur. Öğrencilerle yapılan görüşmede; ilgili değere ilişkin benzer resim/karikatür çizenlerden bir görüşme, farklı resim/karikatür çizenlerden bir görüşme ve o değere ilişkin hiç resim çizmeyenlerden bir görüşme olmak üzere görüşmeler yapılmıştır. Her bir görüşme yaklaşık 1-2 dakika arasında sürmüştür. Görüşme mekânı olarak genelde sessiz ortamlar (idareci odası, kütüphane, öğretmenler odası vs.) tercih edilmiştir.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırmanın uygulama basamağı sonrasında elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel (2010) tarafından içerik analizi, bireylerin davranışları hakkında dolaylı yollarla çalışmaya fırsat sunan bir teknik olarak tanım-

lanmaktadır. Buna ek olarak verilerin analizi ve yorumlanması Saban'dan (2009) yararlanılarak beş aşamada yapılmıştır.

Bunlardan Kodlama ve Ayıklama Aşamasında; katılımcılardan elde edilen veriler rakamlar verilerek kodlanmış ve bu formlarda, metaforun yer aldığı ancak gerekçesine yer verilmeyen 434 adet form (*Dayanışma birlik beraberlik gibidir. Çünkü ... (A, 80)", "Dayanışma demokrasi gibidir. Çünkü devlet... (O, 109)", "Dayanışma işbirliği gibidir. Çünkü dayanışma işbirliği ile bir şeyin üstesinden gelmektir. (Ü, 152)"* gibi ifadelerin yer aldığı formlar) ile boş bırakılan 47 form yani toplamda 484 form elenerek değerlendirme dışı bırakılmıştır.

Örnek Metafor Derleme Aşamasında; Saban (2009) tarafından kullanılan "metafor analizi" ve Yıldırım ve Şimşek'in (2006) belirttiği "içerik analizi" metotları kullanılarak üretilen her metafor ayrıştırılmıştır. Böylelikle katılımcıların ürettikleri metaforlar tekrar gözden geçirilerek benzeyen, benzetilen ve benzeyen ve benzetilen arasındaki bağ değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucu zayıf yapı imgelerden oluşan formlar ayıklanarak dayanışma değeri ile ilgili alt SED'den 50 katılımcıdan toplam 39, orta SED'den 38 katılımcıdan toplam 33, üst SED'den 30 katılımcıdan toplam 29 adet geçerli metafor elde edilmiştir.

Kategori Oluşturma Aşamasında; katılımcılar tarafından dayanışmaya ilişkin üretilen metaforlar, gerekçelerine göre kategorilere ayrılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik Aşamasında; Bu aşamada, ulaşılan kavramsal kategorilerde yer alan metaforların, kavramsal kategorileri temsil edebilirliğini belirlemek amacıyla araştırmacıların ayrı ayrı görüşlerine yer verilmiştir. Araştırmacılar tarafından ayrı ayrı oluşturulan metafor listeleri ile kavramsal kategorileri içeren listeler Miles ve Huberman'ın (1994) görüş birliği/görüş birliği+görüş ayrılığı formülü göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Daha sonra bir uzman ile (1. yazar) diğer uzmanın (2.yazar) yaptığı eşleştirmeler sonucu oluşan kategoriler karşılaştırılmış ve üst SED'de %97 (*El Ele Tutuşmak metaforu 2. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi*), orta SED'de %92 (*Dernek ve Vakıflar ve Sırt Sırta Vermek metaforu 2. kategori ile, Yardımlaşma metaforu 1. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi*) ve alt SED'de %93 (*Zorluklar Karşısında Durmak, Ödevi Beraber Yapmak ve Düşmana Beraber Barikat Kurmak metaforları 1. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi*) güvenirlik saptanmıştır. Bu değerler, Saban'ın (2009) bu türlü nitel araştırmalarda farklı değerlendiricilerin ortaya koydukları değerlendirmeler arasındaki uyumun %90'ın üstünde olduğu durumlarda istenilen düzeyde bir güvenirliğe sahip olduğu görüşüyle örtüşmektedir.

Elde Edilen Verilerin Bilgisayara Aktarılması; Bu aşamada kategorilere ayrılan metaforlar, bulundukları kategoriyi temsil eden katılımcıların sayısı (f) ve yüzdesi (%) hesaplanmıştır. Metafor gerekçelerine ait aynen alıntıların raporlaştırılmasında katılımcılara ait kodlamalar (Ü81-O102-A9) kullanılmıştır. Ayrıca katılımcılar tarafından çizilmiş, daha önceden elemeye tabi tutulmuş resim/karikatürler, hem katılımcının oluşturduğu metaforu hem de bu metafora ait gerekçeyi desteklemesi açısından bulgular kısmına yerleştirilmiştir. Bu işlemden sonra araştırmanın ikinci aşaması olan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler, araştırmanın birinci aşamasından elde edilmiş olan metafor gerekçelerini ve buna bağlı olarak öğrenci tarafından çizilmiş resim/karikatürleri desteklemesi amacıyla bulgular kısmında resim/karikatürden sonra gelecek şekilde yerleştirilmiştir.

BULGULAR ve YORUMLAR

Tablo 1. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların "dayanışma" değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Ağaç	1	0.50	21	Okul Sıraları	1	0.50
2	Arkadaşlık	3	1.50	22	Ödevi Beraber Yapmak	1	0.50
3	Bir Demet Sopa	1	0.50	23	Öğrenciler	1	0.50
4	Birlik Olma	1	0.50	24	Öyle Bir Geçer Zamanki Dizisi	1	0.50
5	Devlet	1	0.50	25	Paylaşmak	1	0.50
6	Dost	1	0.50	26	Savaşta Mermi Taşıyan Türk Kadını	1	0.50
7	Duvar Örmek	1	0.50	27	Sınıf	1	0.50
8	El Ele Vermek	1	0.50	28	Sohbet	1	0.50
9	Güçlü Olmak	1	0.50	29	Su Borularının Birbirini Tutması	1	0.50
10	Güven	1	0.50	30	Sürü1	1	0.50
11	Hayvanlar	1	0.50	31	Topluluk	1	0.50
12	Huzur	1	0.50	32	Vakıflar	1	0.50
13	Kapıdaki Düşmana Beraber Barikat Kurmak	1	0.50	33	Yapboz	1	0.50
14	Kardeşlik	1	0.50	34	Yardım Etmek	2	1.00

15	Karıncalar	6	3.00	35	Yardımlaşma	3	1.50
16	Kolumuz	1	0.50	36	Yeryüzündeki Bir Döngü	1	0.50
17	Kopya	1	0.50	37	Yıldızlar	1	0.50
18	Kuşla Ağaç Arasındaki İlişki	1	0.50	38	Zincir	2	1.00
19	Leylekler	1	0.50	39	Zorluklar Karşısında Durmak	1	0.50
20	Müzik Gurubu	1	0.50				
Toplam						50	100

Tablo 1 incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar "dayanışma" değerine yönelik 39 adet metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların tamamına yakını (34) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 5 metafor ise 2 – 6 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1,3'dür. Bu değere ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında "karınca" (f:6) ,"arkadaşlık" (f:3) ve "yardımlaşma" (f:3) gelmektedir.

Tablo 2. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların "dayanışma" değerine yönelik sahip oldukları metafor kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Birlikten Doğan Kuvvet	Ağaç, Bir Demet Sopa, Birlik Olma, Devlet, Dost, Duvar Örmek, El Ele Vermek, Hayvanlar, Kapıdaki Düşmana Beraber Barikat Kurmak, Karıncalar, Kolumuz, Leylekler, Müzik Gurubu, Okul Sıraları, Ödevi Beraber Yapmak, Öyle Bir Geçer Zamanki Dizisi, Savaşta Mermi Taşıyan Türk Kadını, Su Borularının Birbirini Tutması, Sürü, Topluluk, Vakıflar, Yapboz, Yıldızlar, Zincir, Zorluklar Karşısında Durmak	25	31
2	Aradaki Bağı Güçlü Kılan	Arkadaşlık, Güçlü Olmak, Güven, Huzur, Kardeşlik, Kopya, Paylaşmak, Sohbet, Yardım Etmek, Yardımlaşma	10	14
3	Karşılığı Olan	Kuşla Ağaç Arasındaki İlişki, Öğrenciler, Sınıf, Yardım, Yeryüzündeki Bir Döngü	5	5

Tablo 2 incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların "dayanışma" değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 3 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

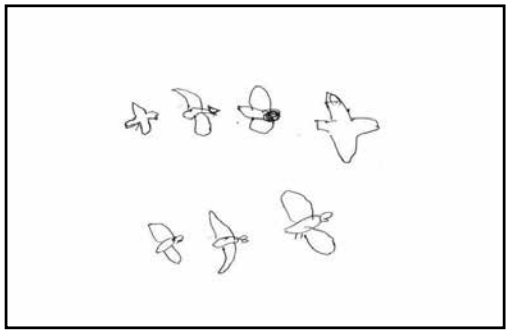

Kategori 1: Birlikten Doğan Kuvvet

Tablo 2 incelendiğinde, "birlikten doğan kuvvet" kategorisinin toplam 25 metafor ve 31 katılımcı (% 15.5) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanları "karıncalar" (f:6) ve "zincir" (f:2)'dir. Aşağıda katılımcıların "*birlikten doğan kuvvet*" kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirdikleri metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

*"Dayanışma **karıncalar** gibidir. Çünkü birbiriyle dayanışır, ekmeklerini paylaşırlar. Birbirlerini korurlar, başına buyruk hareket etmez, otlamazlar...*" **(A, 23)**

*"Dayanışma **zincir** gibidir. Çünkü beraberliğin gücüdür.*" **(A, 9)**

(*Görüşme A,9*) *Zincir bir halka olduğu için birbirleri için dayanışma içindedir. "Dayanışma **leylekler** gibidir. Çünkü leylekler göç ettiklerinde "V" şeklinde uçarlar, en öndeki yorulunca onun ağırlığını üstlenir biri.*" **(A, 24)** (*Görüşme A,24*) *Leylekler göç yolunda lider belirlerler. Lider yorulunca biri onun yerine lider olup öne geçer.*

Kategori 2: Aradaki Bağı Güçlü Kılan

Tablo 2 incelendiğinde, "aradaki bağı güçlü kılan" kategorisinin toplam 10 metafor ve 14 katılımcı (% 5.00) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kate-

goride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanları "arkadaşlık" (f:3) ve "yardımlaşma" (f:3)'dır. Aşağıda katılımcıların "*aradaki bağı güçlü kılan*" kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine ve bazı katılımcılar tarafından geliştirdikleri metafora ait görüşmeye yer verilmiştir.

*"Dayanışma **arkadaşlık** gibidir. Çünkü arkadaşlar arasında sırlar vardır. Sıkı arkadaşlar birbirlerine düşkündür. Birbirlerini ele vermezler. Bu dayanışmanın en güzel örneğidir.*" **(A, 85)**

*"Dayanışma **güven** gibidir. Çünkü ne kadar güven duyarsak bulunduğumuz topluma o kadar dayanışma olur.*" **(A, 8)**

(*Görüşme A,8*) *Bulunduğumuz topluma ya da bir kişiye güven duygusu varsa dayanışmada vardır o toplumda.*

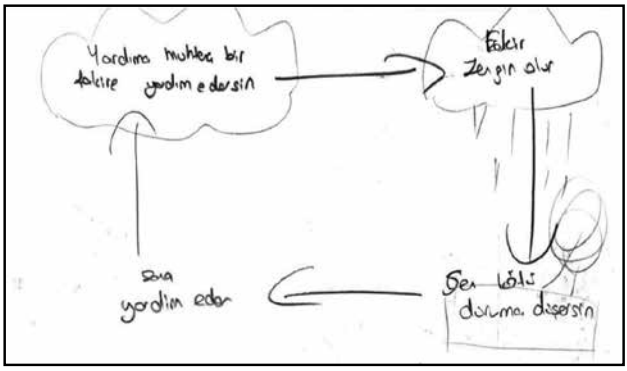

Kategori 3: Karşılığı Olan

Tablo 2 incelendiğinde, "karşılığı olan" kategorisinin toplam 5 metafor ve 5 katılımcı (% 2.50) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının "*karşılığı olan*" kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine, yine aynı katılımcı tarafından geliştirdiği metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

*"Dayanışma **yeryüzündeki bir döngü** gibidir. Çünkü yeryüzü hep bir şeylerin döngüsüyle gidiyorsa hayat ta dayanışmayla sürer.*" **(A, 6)**

(*Görüşme A,6*) *Yeryüzü döngülerle sürüyorsa, döngülerden ibaretse, hayatta dayanışmadan ibarettir. Dayanışma olmadan hayat sürmez.*

Dayanışma değerine ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; dayanışmanın canlılar arasındaki birlikten doğan bir güç haline geldiği, bunu yaparken de aralarındaki bağı güçlendirdiği ve dayanışma halinde olmanın mutlaka bir karşılığının olduğu gibi düşüncelere dayandığı görülmektedir.

Tablo 3. Orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların "dayanışma" değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Ağaç	1	0.38	18	İki Tane El	1	0.38
2	Annenin Yavrusunu Koruması	1	0.38	19	İki Taştan Yapılmış Duvar	1	0.38
3	Arkadaşlık	1	0.38	20	Kardeşlik	1	0.38
4	Aslanlar	1	0.38	21	Karıncalar	1	0.38
5	Baleciler	1	0.38	22	Kopya Çekmek	3	1.14
6	Balıklar	1	0.38	23	Ortak Çalışma	1	0.38
7	Besin Zinciri	1	0.38	24	Penguenlerin Yan Yana Durması	1	0.38
8	Binanı Temeli	1	0.38	25	Perde	1	0.38
9	Bir Gurup Çalışması	1	0.38	26	Savaş	1	0.38
10	Bir Kalemle-Silgi	1	0.38	27	Serbest Vuruş Sırasında Baraj Kuran Futbolcular	1	0.38
11	Dernek ve Vakıflar	1	0.38	28	Sırt Sırta Vermek	1	0.38
12	Domino Taşları	1	0.38	29	Şeker	1	0.38
13	Dostluk	1	0.38	30	Topluca Pikniğe Gitmek	1	0.38
14	Ellerimiz	1	0.38	31	Van Depremi	1	0.38
15	Futbol Maçı	1	0.38	32	Yardımlaşma	1	0.38
16	Halat	1	0.38	33	Zincir	4	1.52
17	Halay	1	0.38				
Toplam						38	100

Tablo 3 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar "dayanışma" değerine yönelik 33 adet metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların tamamına yakını (31) yalnız bir katılımcı tarafından temsil

edilmektedir. Geriye kalan 2 metafor ise 3 – 4 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1,1'dir. Bu değere ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanları "zincir" (f:4) ve "kopya çekmek" (f:3)'tir.

Tablo 4. Orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların "dayanışma" değerine yönelik sahip oldukları metafor kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Birlikten Doğan Kuvvet	Ağaç, Arkadaşlık, Aslanlar, Baleciler, Balıklar, Besin Zinciri, Bir Gurup Çalışması, Bir Kalemle-Silgi, Ellerimiz, Futbol Maçı, Halat, Halay, İki Tane El, İki Taştan Yapılmış Duvar, Karıncalar, Kopya Çekmek, Ortak Çalışma, Penguenlerin Yan Yana Durması, Perde, Savaş, Serbest Vuruş Sırasında Baraj Kuran Futbolcular, Topluca Pikniğe Gitmek, Van Depremi, Yardımlaşma, Zincir	25	26
2	Fayda Sağlayan	Annenin Yavrusunu Koruması, Dernek ve Vakıflar, Dostluk, Kopya Çekmek, Sırt Sırta Vermek	5	6
3	Olumsuzluğu Başkasına Yansıyan	Domino Taşları, Şeker, Zincir	3	4
4	Sonrası İçin Gerekli Olan	Binanın Temeli, Kardeşlik	2	2

Tablo 4 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların "dayanışma" değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 4 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Birlikten Doğan Kuvvet

Tablo 4 incelendiğinde, "birlikten doğan kuvvet" kategorisinin toplam 25 metafor ve 26 katılımcı (% 9.88) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı "zincir" (f:2)'dir. Aşağıda katılımcıların "*birlikten doğan kuvvet*" kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine,

bazı katılımcılar tarafından geliştirdikleri metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

*"Dayanışma **zincir** gibidir. Çünkü herkes birbirine dayanır. Söz sahibi olurlar.*" **(O, 120)**

*"Dayanışma **yardımlaşma** gibidir. Çünkü dayanışma yapılırken yardımlaşma da yapılmış olur.*" **(O, 8)**

(*Görüşme O,8*) *Bir konu hakkında eksiklerimiz olabilir. Ailemizden ya da güvendiğimiz bir arkadaşımızdan yardım aldığımızda onun düşünceleri ile de güzel şeyler ortaya koyabiliriz.*

*"Dayanışma **bir kalemle silgi** gibidir. Çünkü kalemle yanlış yazıldığında silgi ona destek çıkar ve yanlışı siler.*" **(O, 91)**

(*Görüşme O,91*) *Bence aynı bu resimde ki gibi birliktelikten doğruluk çıkar. Yanlışlıktan kurtulur kişiler.*

Kategori 2: Fayda Sağlayan

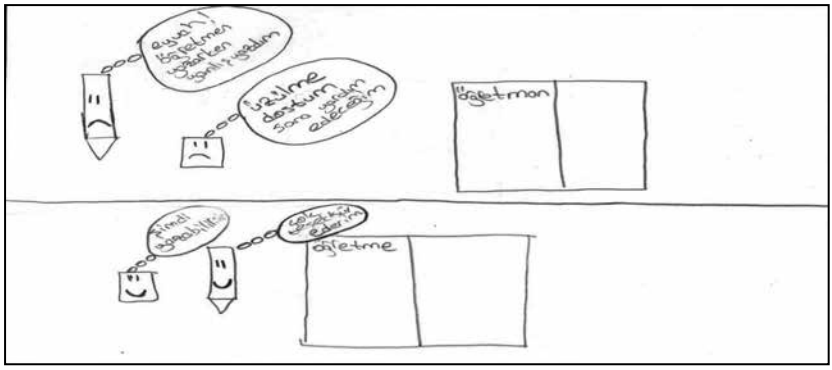

Tablo 4 incelendiğinde, "fayda sağlayan" kategorisinin toplam 5 metafor ve 6 katılımcı (% 2.28) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı "kopya çekmek" (f:2)'tir. Aşağıda katılımcının "*fayda sağlayan*" kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

*"Dayanışma **kopya çekmek** gibidir. Çünkü ilkokul, lise, üniversite olsun, her zaman sınavlarda iyi-kötü arkadaşlar dahi birbirlerine dayanarak sınav sorularını çözerler.*" **(O, 72)**

Kategori 3: Olumsuzluğu Başkasına Yansıyan

Tablo 4 incelendiğinde, "olumsuzluğu başkasına yansıyan" kategorisinin toplam 3 metafor ve 4 katılımcı (% 1.52) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı "zincir" (f:2)'dir. Aşağıda katılımcıların "*olumsuzluğu başkasına yansıtan*" kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirdikleri metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

*"Dayanışma **zincir** gibidir. Çünkü biri koparsa hepsi dağılır.*" **(O, 65)**

*"Dayanışma **domino taşları** gibidir. Çünkü bir insan yıkılırsa diğerleri de yıkılır.*" **(O, 10)**

(*Görüşme O,10*) *Bir insan yıkılırsa diğerleri de ona yardım etmezlerse tüm insanlar bir anda yıkılır. Bu da domino taşına benzer.*

Kategori 4: Sonrası İçin Gerekli Olan

Tablo 4 incelendiğinde, "sonrası için gerekli olan" kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (% 0.76) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının "*sonrası için gerekli olan*" kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir

*"Dayanışma **binanın temeli** gibidir. Çünkü nasıl bir binanın temeli olmadan bina olmazsa, dayanışma olmazsa da toplum olmaz, olamaz.*" **(O, 102)**

Dayanışma değerine ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; dayanışmanın canlılar arasındaki birlikten doğan bir güç haline geldiği, bunu yaparken kişilere fayda sağladığı, toplumun devamlılığı için yapı taşı niteliği taşıdığına ve toplumdaki ihtiyaç sahibi ile dayanışma yapılmadığında bundan bütün toplumun zarar göreceği gibi düşüncelere dayandığı görülmektedir.

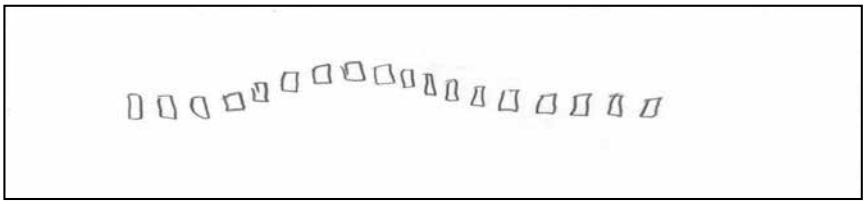

Tablo 5. Üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların "dayanışma" değerine yönelik geliştirdikleri metafor

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Ağlarken Gülmek	1	0.30	16	İnsanların Sırt Sırta Vermesi	1	0.30
2	Aile	1	0.30	17	Karıncalar	1	0.30
3	AKUT	1	0.30	18	Kocaman Bir Kayayı Yerinden Kaldırmak	1	0.30
4	Bina	1	0.30	19	Kol Kola Girmiş İnsanlar	1	0.30
5	Bir Binayı Oluşturan Taşlar	1	0.30	20	Mutluluk ve Güç	1	0.30
6	Bir Millet	1	0.30	21	Müzik Gurubu	1	0.30
7	Çanta	1	0.30	22	Oscar Ödülü Alan Film	1	0.30
8	Çay ve Şeker	1	0.30	23	Savaş Alanında Galip Gelen Ordu	1	0.30
9	Çorap	1	0.30	24	Takım Çalışması	2	0.60
10	Demokrasi	1	0.30	25	Tekerlek	1	0.30
11	Duvar	1	0.30	26	Türkiye	1	0.30
12	El Ele Tutuşmak	1	0.30	27	Voleybol Takımı	1	0.30
13	Futbol Maçı	1	0.30	28	Vücut	1	0.30
14	İki Kat Sürülen Oje	1	0.30	29	Yardım Etmek	1	0.30
15	İnsanlar Arasında Bir Köprü	1	0.30				
					Toplam	30	100

Tablo 5 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar "dayanışma" değerine yönelik 29 adet metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların tamamına yakını (28) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 1 metafor ise 2 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1'dir. Bu değere ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanı "takım çalışması" (f:2)'dır.

Tablo 6. Üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların "dayanışma" değerine yönelik sahip oldukları metafor kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Birlikten Doğan Kuvvet	Aile, Bina, Bir Binayı Oluşturan Taşlar, Çorap, Duvar, Futbol Maçı, İki Kat Sürülen Oje, İnsanların Sırt Sırta Vermesi, Karıncalar, Kocaman Bir Kayayı Yerinden Kaldırmak, Kol Kola Girmiş İnsanlar, Mutluluk ve Güç, Oscar Ödülü Alan Film, Savaş Alanında Galip Gelen Ordu, Takım Çalışması, Tekerlek, Voleybol Takımı	17	18
2	Mutluluk Kaynağı	Ağlarken Gülmek, AKUT, Demokrasi, El Ele Tutuşmak, İnsanlar Arasında Bir Köprü	5	5
3	Birbirini Tamamlayan	Çay ve Şeker, Müzik Gurubu, Vücut	3	3
4	Fedakâr Olunan	Türkiye, Yardım Etmek	2	2
5	Zorunluluk	Bir Millet, Çanta	2	2

Tablo 6 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların "dayanışma" değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 5 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Birlikten Doğan Kuvvet

Tablo 6 incelendiğinde, "birlikten doğan kuvvet" kategorisinin toplam 17 metafor ve 18 katılımcı (% 5.40) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı "takım çalışması" (f:2)'dır. Aşağıda katılımcıların "*birlikten doğan kuvvet*" kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirdikleri metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

*"Dayanışma **takım çalışması** gibidir. Çünkü ikisinde de birlikten kuvvet doğar. Ortak çalışma vardır.*" **(Ü, 12)**

*"Dayanışma **iki kat sürülen oje** gibidir. Çünkü ojenin ilk katı rengini belli etmez. Ama ikinci kat daha dayanıklı ve güzel olur.*" **(Ü, 81)**

(*Görüşme Ü,81*) *Ben oje sürmeyi sevdiğim için biliyorum. Ojeyi ilk sürdüğümüzde belli belirsiz oluyor ama bir kat daha sürersek daha dayanıklı, kalıcı oluyor.*

"Dayanışma ***tekerlek*** *gibidir. Çünkü bir arabayı dayanışma içerisinde ilerletirler.*" **(Ü, 6)**

(*Görüşme Ü,6*) *Bir tekerlek bir arabayı yürütemezler ama dört tanesinin her biri üzerine düşeni yapar ve el birliğiyle arabayı götürürler.*

Kategori 2: Mutluluk Kaynağı

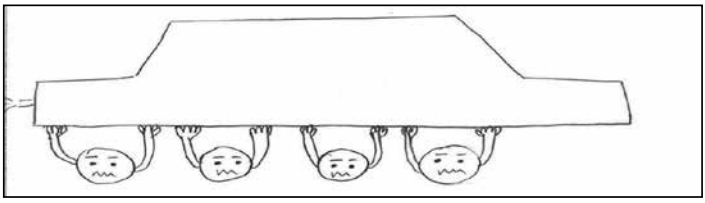

Tablo 6 incelendiğinde, "mutluluk kaynağı" kategorisinin toplam 5 metafor ve 5 katılımcı (% 1.50) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının "*mutluluk kaynağı*" kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

"Dayanışma ***ağlarken gülmek*** *gibidir. Çünkü ağlayan insana moral verir.*" **(Ü, 88)**

Kategori 3: Birbirini Tamamlayan

Tablo 6 incelendiğinde, "birbirini tamamlayan" kategorisinin toplam 3 metafor ve 3 katılımcı (% 0.90) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcıların "*birbirini tamamlayan*" kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik

gerekçelerine ve bazı katılımcılar tarafından geliştirdikleri metafora ait resme / karikatüre yer verilmiştir.

"Dayanışma ***müzik gurubu*** *gibidir. Çünkü solist olmayınca bir eksik kalır ve o gurup işe yaramaz. Çünkü her birinin görevi farklıdır.*" **(Ü, 45)**

"Dayanışma çay ve şeker *gibidir. Çünkü ....yalnız başlarına bir şey ifade etmezler.*" **(Ü, 10)**

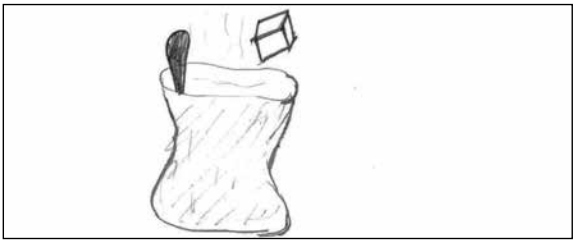

Kategori 4: Fedakâr Olunan

Tablo 6 incelendiğinde, "fedakâr olunan" kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (% 0.60) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının "*fedakâr olunan*" kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

"Dayanışma ***Türkiye*** *gibidir. Çünkü her yerde ve herkese yardım etmeye çalışıyor...*" **(Ü, 35)**

Kategori 5: Zorunluluk

Tablo 6 incelendiğinde, "zorunluluk" kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (% 0.60) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının "*zorunluluk*" kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine ve yine aynı katılımcı tarafından geliştirdiği metafora ait görüşmeye yer verilmiştir.

"Dayanışma çanta *gibidir. Çünkü hep sırtınızda olması gerekir.*" **(Ü, 95)**

(*Görüşme Ü,95*) *Nasıl çantamız sırtımızda yani yanımızda olmadığında derste zorluk çekiyorsak. Dayanışma içinde olmadığında da zorluk çekeriz. Sürekli yanımızda olmalı. Yani sürekli dayanışma içinde olmalıyız.*

Dayanışma değerine ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; dayanışmanın birlikten doğan bir güç haline geldiği, bunu yaparken fedakârlık gerektirdiği, dayanışmanın bir zorunluluk gerektirdiği ve sonucunda insanları mutluluğa sevk ettiği, yalnız başına dayanışmanın bir anlam ifade etmediği ancak bir den fazla kişi ya da nesne arasında dayanışma olacağı gibi düşüncelere dayandığı görülmektedir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Dayanışma değerine ilişkin SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların geliştirdikleri metaforlara, buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorilerine ve katılımcılarca çizilen resim/karikatüre (A,24-O,91-Ü,6-Ü,81) bakıldığında; katılımcıların büyük bir çoğunluğunun dayanışmayı *"birliktelikten doğan kuvvet"* olarak algıladıkları görülmektedir. Buna bağlı olarak katılımcılarla (*Görüşme A,24-O,8-Ü,81-Ü,6*) yapılan görüşmede; "*Leylekler göç yolunda lider belirlerler. Lider yorulunca biri onun yerine lider olup öne geçer", "Bir konu hakkında eksiklerimiz olabilir. Ailemizden ya da güvendiğimiz bir arkadaşımızdan yardım aldığımızda onun düşünceleri ile de güzel şeyler ortaya koyabiliriz"* ve *".... ojeyi ilk sürdüğümüzde belli belirsiz oluyor ama bir kat daha sürersek daha dayanıklı, kalıcı oluyor"* şeklindeki düşünceler dayanışma değerinin katılımcılarca bilişsel, duyuşsal ve psikomotor düzeyde SED'e göre farklılaşmaksızın kazanıldığının göstergesi olabilir. Bu sonuç, Gelen, Yılmaz ve Kurtulmuş (2010) tarafından yapılan çalışmadaki; öğrencilerin sahip oldukları dayanışma değerinin SED farkından etkilenmediği yönündeki ve Baydar (2009) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin SED farklılıklarının dayanışma değerine bağlılıklarını etkilemediği yönündeki bulgularla örtüşürken, Aktaş (2010) tarafından yapılan çalışmada SED yükseldikçe dayanışma faaliyetinin artacağı yönündeki sonuçla farklılaşmaktadır.

Bu değere ilişkin bir başka sonuç ise; özellikle alt SED başta olmak üzere katılımcıların dayanışma değerini "*aradaki bağı kuvvetlendirip fayda sağlayan bir mutluluk kaynağı*" olarak algılamalarıdır. Bu durumun katılımcıyla (A,8) yapılan "*Bulunduğumuz topluma ya da bir kişiye güven duygusu varsa dayanışmada vardır o toplumda"* şeklindeki ifadeyle de desteklendiği görülmektedir.

Öte yandan orta SED'deki katılımcılarca; dayanışmanın *"olumsuzluğunu başkasına yansıtan"* şeklindeki algılanması ve katılımcının buna yönelik resim/karikatür (O,10) çizmesi ve katılımcılarla yapılan görüşmede (*Görüşme O,10-O,102*) *"Bir insan yıkılırsa diğerleri de ona yardım etmezlerse tüm*

insanlar bir anda yıkılır. Bu da domino taşına benzer" ve *"... nasıl bir binanın temeli olmadan bina olmazsa, dayanışma olmazsa da toplum olmaz, olamaz"* şeklindeki ifadeler SED farkı gözetilmeksizin dayanışma değerinin doğru algılanmakta olduğunun göstergesi olabilir.

KAYNAKLAR

Aktaş, N. (2010). *İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Programında Verilen Değerleri Edinme Düzeyleri (Erzincan Örneği).(*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi. Erzurum.

Aktepe, V. (2010). *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde "Yardımseverlik" Değerinin Etkinlik Temelli Öğretimi ve Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi. (*Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Aydın, F. (2010). Ortaöğretim Öğrencilerinin Coğrafya Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimler Dergisi, 10*(3), 1313-1322.

Baydar, P. (2009). *İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Yaşanılan Sorunların Değerlendirilmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.

Binbaşıoğlu, C. (1991). *Genel Öğretim Bilgisi, İlk ve Orta Dereceli Okul Öğretmenleri İçin Öğretimde İlke, Yöntem ve Teknikler.* (6.Basım). Ankara: Kadıoğlu.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri.* (7. Baskı). Ankara: Pegem A.

Erdem, A. R. (2003). Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi, 1*(4), 55-72.

Ersoy, A. (2010). İlköğretimde Değer Kazanımlarının Incelenmesinde Karikatür Kullanımı, Dayanışma Değeri Örneği. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29*(2*),* 79-104.

Ersoy, A. F. ve Türkkan, B. (2010). İlköğretim Öğrencilerinin Çizdikleri Karikatürlere Yansıttıkları Sosyal ve Çevresel Sorunların İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim, 35*(156), 96-109.

Fichter, J. H. (2012). *Sosyoloji Nedir* (Çev. N. Çelebi). Ankara: Anı.

Gelen, İ., Yılmaz, A. ve Kurtulmuş, M. (2010). İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyo Ekonomik Düzeyleri ile Değerleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7*(14), 237-246.

Guion, L. A. (2002). *Triangulation: Establishing the validity of qualitative studies*. http://edis.ifas.ufl.edu/fy394, adresinden 03 Haziran 2012 tarihinde edinilmiştir.

Gutek, G. L. (2011). *Eğitimde Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar*. (3. Basım) (Çev. N. Kale). Ankara: Ütopya.

Güven, B. ve Güven, S. (2009). İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Metafor Oluşturma Becerilerine İlişkin Nicel Bir İnceleme. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 17*(2), 503-512.

Halstead, J. M. & Taylor, M. J. (2000). Learning and Teaching About Values: A Review Of Recent Research. *Cambridge Journal Of Education*. *30*(2). 169-202.

Hökelekli, H. ve Gündüz, T. (2007). Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğitimleri. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Ş. Arslan ve M. Zengin (Ed.), *Değerler ve eğitimi uluslararası sempozyumu.* İstanbul: DEM. ss. 371- 396.

Kunduroğlu, T. (2010). *4. Sınıf Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programıyla Bütünleştirilmiş "Değerler Eğitimi" Programının Etkililiğinin İncelenmesi. (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis* (2nd Ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE.

Öztürk, C. (2007). Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış. C.

Öztürk (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım.* (3.Baskı). Ankara: Pegem A. s.21-50.

Patton, M. Q. (1987). How to Use Qualitative Methods in Evaluation. Newbury Park: SAGE.

Saban, A. (2004). Giriş Düzeyindeki Sınıf Öğretmeni Adaylarının "Öğretmen" Kavramına İlişkin İleri Sürdükleri Metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2*(2), 131-155.

Saban, A. (2008a). İlköğretim I. Kademe Öğretmen ve Öğrencilerinin Bilgi Kavramına Ilişkin Sahip Oldukları Zihinsel Imgeler. *İlköğretim Online*, *7*(2), 421-455.

Saban, A. (2008b). Okula İlişkin Metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi,* 55, 459-496.

Saban, A. (2009). Öğretmen Adaylarının Öğrenci Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Zihinsel İmgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7*(2*),* 281-326.

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2012). *Ankara İli Merkez İlçelerine Ait Gelişmişlik Düzeyi Verileri*. Veriler Türkiye İstatistik Kurumu'ndan elektronik posta yoluyla elde edilmiştir.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin.

Extended Abstract

The purpose of this study is to investigate how 8th-grade students perceive the solidarity value in the 6th- and 7th-grade social studies curricula, to determine what metaphors students use to describe solidarity, and to find out whether student perceptions vary according to SES. For the purpose of the study, different qualitative research methods were combined. Accordingly, the study used methodological triangulation to collect data. The study group consisted of 602 eight graders (317 girls and 285 boys) from nine different elementary schools selected through a maximum variation sampling method and located in the areas of upper, middle and lower socioeconomic status (SES) in the central districts of Ankara in the spring term of the 2011-2012 academic year. The data collection tools used in the study are presented below: The Form of Data Collection through Metaphors: It was used to explore metaphors the participating students used to describe the solidarity value covered in the 6th- and 7th-grade social studies curricula. Document Analysis: Visual documents including paintings/caricatures drawn by the students to depict the solidarity value were used as another data collection tool in the study. Semi-structured Interview Form: It was used in the interviews held with students to explore their views of solidarity. During the first phase of the research, each student was given the form of data collection through metaphors concerning the solidarity value. Before the application of this form, the instruction in the form was read to the students to inform them about the research. The collected data were classified according to SES. The metaphors created by the students, their reasons, and the paintings/caricatures drawn by the students in accordance with the value and their reasons were reviewed in company with a field expert and categorized into the groups including those drawing similar paintings/caricatures, those drawing different paintings/caricatures, and those drawing no painting/caricature. Another data collection tool used in the study was the semi-structured interview form. Before starting the semi-structured interview, which was the second phase of the research, the researchers selected participants using a maximum variation method to make at least one interview with those drawing similar paintings/caricatures, those drawing different paintings/caricatures, and those drawing no painting/caricature. The researchers later met with the students in a suitable environment in the school and offered an explanation to inform the students that interviews are a continuation of the research, they are free to participate or not, they can leave the interviews whenever they wish, and the interviews will be recorded by a tape recorder if they agree to participate. Later, the students were individually interviewed to thoroughly analyze the

metaphors they created for the solidarity value. Content analysis was used to analyze the data obtained in the application phases of the research. Additionally, the analysis and interpretation of the data were performed in five phases as proposed by Saban (2009). Accordingly, in the *Coding and Sorting Phase*, the data were coded using numbers. However, a total of 484 forms including 434 forms with metaphors but no reason and 47 unfilled forms were excluded from the analysis. In the *Sample Metaphor Image Compiling Phase*, the "metaphor analysis" method proposed by Saban (2009) and the "content analysis" method suggested by Yıldırım and Şimşek (2006) were used to sort each metaphor out. Thus, the metaphors created by the participants were reviewed and the relationship between the compared and the comparing was evaluated. In the *Categorization Phase*, the metaphors created by the participants were categorized according to their reasons. In the *Validity and Reliability Phase*, the researchers individually evaluated the capacity of the metaphors in the framed conceptual categories to represent these conceptual categories. The metaphor lists and conceptual categories separately created by the researchers were analyzed using the formula [Agreement / (Agreement + Disagreement) x 100] developed by Miles and Huberman (1994). Later, the categories created by one expert (first author) and another expert (second author) were compared. The reliability was calculated 97% for upper SES, 92% for middle SES, and 93% for lower SES. In the *Data Computerization Phase*, for the categorized metaphors, the number (f) and percentage (%) of the participants representing their relevant categories were calculated. Participants' coding (Ü81-O102-A9) was used to report the direct quotations for the metaphor reasons. Additionally, the paintings/caricatures drawn by the participants and sorted out were presented in the results section to support both the metaphor created by the participants and their reasons for these metaphors. Later, the data collected through the semi-structured interviews were also presented in the results sections following the paintings/caricatures to support the students' metaphors and their relevant paintings/caricatures. According to the data analysis; Among the metaphors that the participants of lower SES created for the solidarity value, those with the highest frequency include "ant" (f:6), "friendship" (f:3), and "cooperation" (f:3). Among the metaphors that the participants of middle SES created for the solidarity value, those with the highest frequency include "chain" (f: 4) and "cheating" (f:3). Among the metaphors that the participants of upper SES created for the solidarity value, the metaphor with the highest frequency includes "teamwork" (f:2). Considering the metaphor categories defined using the metaphors created all the participants of different SES, the category

that contains most of the metaphors is “the strength born of unity”. Considering the metaphors created by the participants regardless of SES, the metaphor categories accordingly defined, and the paintings/caricatures drawn by the participants, a great majority of the participants perceive solidarity as “the strength born of unity”. This resultis consistent with the literature results showing that SES differences have no influence on students’ solidarity value (Gelen, Yılmaz & Kurtulmuş, 2010) and that SES differences do not affect students’ engagement in the solidarity value (Baydar, 2009). However, it is inconsistent with the research result reporting that the higher SES is, the greater solidarity is shown (Aktaş, 2010). Another result of this study is that especially the students of lower SES perceive the solidarity value as “a source of happiness that strengthens the bond and provides benefits”.